

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Het mooiste verhaal

Wij hadden vroeger op school een leraar die bijna elke godsdienstles zo begon: Jongens, nu krijgen we het mooiste verhaal uit de Bijbel. En 't was altijd weer waar ook.

Ik heb lang gedacht, dat dit een kwestie van verteltechniek was. Hij kón best vertellen, die leraar. En we zaten tenslotte óók gespannen te luisteren naar de geschiedenis van het turfschip van Breda.

Maar langzamerhand heb ik ontdekt, dat de Bijbel zelf ons telkens weer verwonderd doet staan, omdat het steeds mooier wordt.

Als u ontdekte, dat iemand echt tijd voor u had en met hartelijke belangstelling naar u wilde luisteren; als u bij iemand terecht kon, met alles wat u dwars zit; en u zou het gevoel hebben: het interesseert hem wezenlijk, 't is hem niet te veel om naar mij te luisteren; of als iemand u begreep, zonder dat u veel moeite te zeggen; zou u dat niet het mooiste verhaal vinden?

Moet u horen:

„Men bracht een verlamde, die op een bed lag, tot Jezus. En daar Jezus hun geloof zag, zei Hij tot de verlamde: houd moed, Mijn kind, uw zonden worden vergeven. En zie, sommigen der schriftgeleerden zeiden bij zichzelf: Deze lastert God. En daar Jezus hun overleggingen kende, zeide Hij: Waarom overlegt gij kwaad in uw hart? Want wat is gemakkelijker, te zeggen: uw zonden worden vergeven, of te zeggen: Sta op en wandel? Maar, opdat gij moogt weten, dat de Zoon des mensen macht heeft op aarde zonden te vergeven — toen zeide Hij tot de verlamde: Sta op, neem uw bed op en ga naar uw huis. En hij stond op en ging naar zijn huis.“ (Matth. 9).

't Begint al zo fijn. Vier mannen zijn blijkbaar geboeid door wat ze van Jezus gehoord en gezien hebben. Ze zijn er diep van onder de indruk gekomen. Want ze hoorden Hem spreken met macht. En ze zagen Hem werken met macht. Zieken werden beter gemaakt, kreupelen konden weer lopen, blinden kregen het gezicht terug, en aan allen werd de liefde van God bekend gemaakt. Toen hebben ze begrepen: hier zijn de eerste tekenen van een nieuwe wereld.

In Jezus is een liefde werkzaam, die regelrecht ontsproten moet zijn aan het hart van God.

En wat deden ze toen? Ach, wellicht hetzelfde als de grote massa deed: Jezus achterna gaan, Hem telkens weer opzoeken, luisteren naar Zijn woorden, zich verwonderen over Zijn werken.

Ja — dat hebben zij wellicht ook gedaan. Maar daarin bleven ze niet steken. Sommige mensen menen, dat ze daarmee klaar zijn, als ze naar Jezus luisteren, in de Bijbel lezen en naar de kerk gaan. Maar als het daarbij blijft, is het een egoïstisch bedrijf. Want dan vergeet je met al je vroomheid, dat er mensen om je heen in nood verkeren. 't Is niet genoeg om te luisteren en te ontvangen.

U zult het ook ervaren: dat wordt een stervende zaak, als u niet ziet, dat er mensen in

uw buurt zijn, die naar Jezus gebracht moeten worden. — U hoeft ze gegarandeerd niet ver te zoeken, degenen die zelf de weg naar Jezus niet kunnen vinden of de gang naar Jezus niet kunnen maken.

De vier vrienden — ze hebben kennelijk een onbegrensde verwachting van Jezus. Want ze zetten alles op alles om bij Hem te komen. In een ander Evangelie wordt verteld, wat ze er allemaal voor over gehad hebben om Hem te bereiken. Als het niet langs de normale weg kan — omdat al die trouwe luisteraars niet-even opzij willen gaan — dan klimmen ze boven op het dak, breken de zaak open en laten de verlamde zomaar midden in de kamer voor Jezus neerzakken. Een mens doet weleens vreemde dingen om bij Jezus te komen, — als de kerkmensen je in de weg staan.

Ja, maar is het goed beschouwd niet brutaal? Je moet toch maar durven!

Want terwijl Jezus daar staat te preken voor een grote massa mensen, leggen die mannen een patiënt voor Hem neer, ze zetten

W. Borgdorff

Hem voor een voldongen feit en zeggen als het ware: houd U maar op met preken, want U moet nu eerst deze man beter maken.

Het is brutaal. En zo'n brutaliteit noemt de Bijbel: geloof.

Dat je je door niets en door niemand laat weerhouden om bij Jezus te komen. Dat je domweg zegt: nu moet U even ál die mensen vergeten, want hier is iemand die U dringend nodig heeft.

Dat dóet Jezus ook. Hij laat een ogenblik al die luisteraars voor wat ze zijn en Hij is er alleen voor deze man.

Zo is Hij nu eenmaal. Als u een beroep op Hem doet, dan is Hij er voor u — helemaal. Daarin lijkt Hij precies op Zijn Vader. Want Vader neigt ook Zijn oor, Hij buigt Zich helemaal voorover om goed in Zich op te nemen, wat u Hem zegt.

Jezus neemt er de tijd voor om ook aan uw leven een radicale wending te geven.

Want Hij zegt: uw zonden worden vergeven.

Uw zonden vergeven? Maar daar was het niet om begonnen?

Neen, maar protesteert u niet te haastig, dat er in de buurt van Jezus altijd eerst over uw zonde wordt gepraat. Want dat behoort bij het mooiste verhaal. Daardoor is het het mooiste verhaal.

Jezus wilde niets liever dan deze man weer beter maken. Want in Zijn nieuwe wereld behoren ook zieken niet thuis. Maar Hij weet, dat een genezing zinloos is, als er niet eerst iets anders gebeurt. Er staat ergens in het leven van deze man een bunker die eerst opgeblazen moet worden: ander kan God met Zijn vrede en genezing niet binnenkomen.

Jezus maakt écht een nieuw begin. Hij zegt: die verlamde spieren en zo — daar zal Ik straks ook wat aan doen. Maar dat je je huwelijk kapot gemaakt hebt — of: dat je zo'n afschuwelijke egoïst bent — of: dat je nooit gedacht hebt aan het geluk van je kinderen — of: dat je alleen je banksaldo zo verschrikkelijk belangrijk vindt — dat is een barrière die eerst doorbroken moet worden.

Jezus blaast die bunker op: niet door ons de zonde in te peperen, maar door gratie te schenken; Hij annuleert het verleden, er staat een streep onder; het telt bij God niet meer mee.

Kijk, met dit woord van Jezus kunt u twee dingen doen. U kunt weer moed vatten, dit woord vertrouwen en de Heer recht in de ogen zien. Dan hebt u het mooiste verhaal van uw leven gehoord en beleefd.

U kunt ook doen als die ernstige schriftgeleerden die erbij staan. Bijzonder vrome mannen zijn dat. Ze denken ook, dat God alleen met vrome mensen te doen wil hebben. En ze zeggen bij zichzelf: dat gaat zomaar niet.

Dacht u, dat God zomaar het leven van een bankroetier, van een schuinmarcheerder, van een evidente schurk, blij en vrij wil maken? Neen, daar komt eerst heel wat anders voor kijken: de bekering en zo en meer van die moeilijke dingen.

Zulke ernstige lieden treft u overal: binnen de kerk en buiten de kerk. Realisten, die eenvoudig niet gelóven, dat het woord van Jezus de grote wending brengt naar een nieuwe toekomst.

Jezus praat maar wat. 't Verhaal kan mooi zijn, maar het zijn krachteloze woorden.

Nu, dan geeft Jezus het bewijs, dat Zijn Woord niet krachteloos is. Dat Hij spreekt met macht. Dat Hij bunkers opblaast en de weg openbreekt naar een nieuwe toekomst.

Hij zegt: sta op en ga naar huis. En de man staat op. Want Jezus' woord dóet wat Hij wil.

Hij wil, dat úw leven nieuw wordt.

¹⁾ De tekst van een avondoverdenking uitgesproken op 13-2-'67 voor de N.C.R.V.-radio.

Mijn zoon, geef mij uw hart

De zomernacht werd zwart,
Toen, zacht en duidelijk klonk er
Een klare stem door 't donker:
Mijn zoon, geef Mij uw hart!

Ik aarzelde... verward...
Was het de wind die zoefde?
En weer zei, maar bedroefder,
De stem: geef Mij uw hart!

Ik wrong mij op de grond,
Tot ik de woorden vond:
Heer, 't moet door U genomen!

En nog eens overviel
Die stille stem mijn ziel:
Daartoe ben ik gekomen.

Willem de Mérode

Kerkelijk leven

WOLVEGA

De feitelijke toedracht

Hoewel met tegenzin, besloot ik op verzoek van broeders en zusters in en buiten Kampen volledige opening van zaken te geven inzake hetgeen er gebeurd is tussen mij en Wolvega.

De lezers weten dat er in Wolvega een Vrije Gereformeerde Kerk is, die enige jaren geleden ontstaan is door een conflict binnen de plaatselijke Gereformeerde Kerk en met de Gereformeerde classis, waarbinnen deze kerk ressorteerde. Bedoeld is hier in beide aanduidingen de synodale kerk en de synodale classis. Het conflict, dat met name zich toespitste op het breed opgezette evangelisatiewerk van de Wolvega'se gemeente, leidde tot een scheuring; er ontstond een Vrije Gereformeerde Kerk; ds. D. de Boer, predikant van de Gereformeerde Kerk, zette zijn werk in de Vrije Gereformeerde Kerk voort.

In vrijgemaakte kring leefde de hoop, dat deze Vrije Gereformeerde Kerk zich wel zou voegen bij het verband van de vrijgemaakte kerken. Het scheen, dat die kerk ook toenadering zocht: vrijgemaakte predikanten werden uitgenodigd voor te gaan in diensten van deze kerk of op te treden in evangelisatiesamenkomsten, die des zondagsavonds werden gehouden. Velen van onze predikanten zijn daar voorgedaan, zus of zo. Tot die velen behoorde ik niet. Ik vermeld hier slechts feiten, beschuldig de collega's, die daar gepreekt, een stichtelijk woord gesproken of een evangelisatietoespraak gehouden hebben niet, en de mededeling, dat ik er nooit ben geweest, bedoel ik allerminst als een of ander excuus.

Maar ik ben er nooit geweest.

Ik ken van die Vrije Gereformeerde Kerk niemand.

Op een coetus van de classispredikanten onzer classis heb ik ds. De Boer en zijn vrouw één keer ontmoet. In de eerste maanden na de scheuring werd mij het Kerkblad van Wolvega toegezonden, „De Fakkel”, dat ik intussen al in jaren niet meer onder ogen heb gehad, met Wolvega had ik generlei contact: ik ben een keer of drie in mijn leven door dat dorp gekomen per auto en heb het vele malen van de trein uit gezien. Dat is alles.

Enige maanden geleden verscheen in de pers een berichtje, dat ds. D. de Boer teruggekeerd was tot de synodale kerken. Kamper vrienden weten, dat dat bericht mij heeft geschokt: dat een predikant, die in de destijdsche scheuring zijn gemeente was voorgedaan, op eigen houtje terugkeerde tot de kerken, wier optreden hij destijds in De Fakkel zo scherp veroordeeld had, en zijn kudde herderloos achterliet.

Kort daarop werd ik door de scriba van de Vrije Gereformeerde Kerk van Wolvega opgebeld. Hij vroeg mij of ik op 14 mei, eerste pinksterdag, des avonds om half 8 zou kunnen voorgaan. En spontaan zei ik: Ja. Wie daar 's morgens preekte, wie er op andere zondagen voorgingen, dat werd mij niet verteld en daar heb ik niet naar gevraagd. Ik vond het kostelijk dat ze daar nog een vrijgemaakte dominee wilden hebben en fijn, dat ik voor die herderloze gemeente het Woord Gods mocht brengen. Plaatselijke complicaties kon dat niet geven: een vrijgemaakte kerk is er in Wolvega niet. Ware dat wel het geval geweest, dan hadden de zaken anders gelegen. Bovendien dacht ik: zou men in Wolvega toch weer toenadering zoeken? De hoop, waarover ik hier boven schreef, is nimmer verwerkelijk. En, laten we eerlijk zijn, de situatie in onze kerken is er niet naar, dat buitenstaanders gelokt worden om erbij te zijn. Maar wie weet... Na het vertrek van ds. De Boer...

Daar komt bij dat het voorgaan in zulk een buiten elkt kerkverband staande gemeente helemaal niet betekent dat men, dus doende, de weg en het beleid van zo'n gemeente bijvalt. Dáárover viel met de broeders te praten. Trouwens, ik heb na de vrijmaking, zij het in het buitenland, meerdere malen in kerken buiten het verband onzer kerken gepreekt. In de Evangelisch Reformierte Kirche. Hetgeen toch geen misdaad is. Wijlen professor K. Schilder preekte in Amerika bij de Protestant Reformed Churches, met welke

onze kerken generlei correspondentie onderhouden, en vierde in de lutherse kerk in Erlangen het avondmaal. Dat betekent toch ook niet dat professor Schilder de verbondsbeschouwingen van wijlen ds. H. Hoeksema (erger dan de leerbesluiten van 1942!) of de lutherse avondmaalsleer tot de zijne maakte. Ik dacht zo dat het maar de vraag is of wijlen prof. Schilder daar recht het Woord Gods heeft bediend. Op dat punt ben ik vol goed vertrouwen.¹⁾

Nadat ik dus beloofd had op 14 mei naar Wolvega te komen is er, gelijk ik later vernam, een artikel over de kerk van Wolvega verschenen in het Friesch Dagblad. N.a.v. dat artikel is er ook over de Wolvegase gemeente geschreven in het Gereformeerd Gezinsblad. Ook dat artikel heb ik tot op de dag van heden niet gelezen.

Maar op zaterdagmorgen 6 mei werd ik opgebeld door een broeder der gemeente, br. H. Gunnink. Deze was in Friesland geweest en had daar bij kinderen over dat artikel in het Friesch Dagblad gehoord. Hij vertelde mij een en ander, dat in dit blad zou hebben bestaan en zei: Dominee, ga daar nu liever niet naar toe. Dat geeft weer nieuwe moeilijkheden. En in de gespannen situatie van het ogenblik lijkt het mij beter dat we er geen kwestie bij krijgen.

Het gesprek was uitermate kort. Ik heb met br. G. niet gedebatteerd, mij niet verzet; niets van dat alles, maar terstond geantwoord: Broeder Gunnink, ik ga niet naar Wolvega.

G. Visee

Over dat besluit niet naar Wolvega te gaan heb ik des zaterdags verder nagedacht. En dat besluit leek mij achteraf goed. Ook omdat ik uit de summere mededelingen van br. H. Gunnink begreep, dat er aan voorgaan in Wolvega haken en ogen zaten en dat het in de toch al zo gespannen situatie beter was aan Wolvega te vragen mij van mijn toezegging te ontslaan.

Ik besloot op zondag 7 mei te bellen.

Maar voordat ik de telefoon genomen had werd ik gebeld door de scriba van de Vrije Gereformeerde Kerk, br. Bosscha, die mij vroeg of het doorging op 14 mei en hoe ik dacht naar Wolvega te komen. Ik antwoordde: br. Bosscha het gaat niet door. En ik vertelde hem, waarom niet. Vroeg ook: Het spijt mij, dat ik u moet teleurstellen, maar ik meen, dat het zo beter is. En ik kreeg van deze broeder het zeer christelijke antwoord: „Dominee, dat nemen wij u helemaal niet kwalijk. Wij hebben in Wolvega helemaal niet graag, dat er in andere kerken om ons moeilijkheden ontstaan.” We hadden daarna nog een kort gesprekje, waarin van beide kanten gewezen werd op het gevaar in de huidige toestand van het kerkelijk leven dóór te slaan uit reactie, en hoe nodig het is te blijven in het Woord van God. Van mijn kant heb ik verklaard prijs te stellen op verder contact. Met die broeders in Wolvega zou ik nog best eens over vele dingen willen praten.

Dat mag toch?

Ik bedoel: dat mag toch van de Here?

Zie hier mijn oprechte biecht.

Zie hier mijn misdaad.

De nasleep

Ik meende dat de zaak daarmee afgedaan was. Doch dat bleek buiten de waard gerekend. Immers op 13 mei verscheen in De Reformatie een driestar van de hand van professor J. Kamphuis. In dat artikel werd over de gemeente van Wolvega de staf gebroken, het was daar allemaal even slecht. En dan volgt de passage:

„De 14e mei is wel een zéér merkwaardige zondag. Nú niet zozeer omdat het Pinksteren is, maar omdat het predikbeurtenlijstje voor Wolvega aangeeft, dat 's morgens mr. Van

Zwieten van Utrecht, redacteur van Contact voorgaat, en 's middags ds. G. Visee van Kampen, redacteur van „Opbouw”.”

Die coupure van het Reformatie-artikel nam ik op 19 mei over in de Kamper Kerkbode met het volgende onderschriftje:

„Op het moment dat J. K. de kopij voor dit artikel gereed maakte, stond vast, dat ds. Visee NIET in Wolvega zou voorgaan.

Hetgeen óók niet is geschied.”

Daarmee meende ik te kunnen volstaan, en te mogen verwachten, dat, ook al vroeg ik daar niet om, prof. K. in de volgende Reformatie een korte rectificatie zou aanbrengen, meldende dat de aangekondigde beurt van ds. V. te Wolvega niet was doorgedaan. Behoefte om mij te rechtvaardigen tegen de insinuatie dat ik het daar in Wolvega wel een ideale toestand vond, had ik niet. Het was, dacht ik, genoeg als de leden van de Kamper gemeente wisten, dat ik niet naar Wolvega was geweest.

Thans wil ik er echter wel wat meer van zeggen.

Eerst dit: ik weet niet wat voor predikbeurtenlijstje prof. Kamphuis onder ogen heeft gehad. Ik heb helemaal geen lijstje onder ogen gehad. Doch ik had niet beloofd daar 's middags, maar 's avonds om half 8 te spreken. En bij navraag is mij heden gebleken, dat de kerkbode van Wolvega, „De Fakkel”, het ook zo heeft vermeld.

Dan: eerst uit het Reformatie-artikel van prof. Kamphuis vernam ik dat op 14 mei des voormiddags mr. Van Zwieten uit Utrecht zou opgetreden zijn. In welke kwaliteit dat weet ik niet. Wel vermoed ik: niet als redacteur van Contact. Wat mij betreft: ik zou daar zeker niet zijn opgetreden als „redacteur van Opbouw”. Het is intussen niet moeilijk te raden waarom prof. Kamphuis over mr. Van Zwieten en mij in dit verband als redacteurs resp. van Contact en van Opbouw schrijft: dusdoende sloeg hij twee vliegen in één klap. Met mr. Van Zwieten Contact en met mij Opbouw.

Nu rijst hier een ernstige vraag.

Geruime tijd voordat de veertiende mei aanbrak wist prof. Kamphuis dus dat ik in Wolvega werd verwacht en dat ik dus een in zijn ogen kwaad werk zou doen, een ergernis gevende zonde. Nu mocht men verwachten, dat iemand, die weet dat zijn broeder op het punt staat kwaad te gaan doen, schadelijk voor hem zelf en schadelijk voor de kerk des Heren, alles doet wat hij kan om zulk een ergernis te voorkomen. Veel moeite was dat in dit geval niet geweest: één lokaal telefoongesprekje. Als nu eens professor Kamphuis lid van de kerk, die ik dien, de telefoon gepakt had...

dan zou hij als hij vóór de zesde mei had gebeld hetzelfde antwoord hebben kunnen krijgen, dat br. H. Gunnink kreeg op zes mei, of

als hij gebeld had na de zesde mei, dan zou hij hebben vernomen, dat zijn goede zorg voor de gemeente en voor mij niet nodig was, omdat Wolvega reeds was geannuleerd.

Maar zo deed br. Kamphuis niet.

Hij wist dat ik kwaad ging doen.

En hij liet mij begaan.

Erger nog: hij tikte een artikel waarin hij nog vóór ik in Wolvega zou zijn geweest aan de lezers van De Reformatie vertelde welk een man zijn predikant, ds. G. Visee was.

Toen kwam de Kamper Kerkbode van 19 mei met het bovenvermelde berichtje dat ik niet in Wolvega was geweest. Maar van die mededeling schrijft, weer een week later, prof. Kamphuis in De Reformatie (19 mei) „Dat betekent natuurlijk niets. Want ds. Visee meldt niet (wat hier alleen van belang zou zijn) dat hij zich niet bereid heeft verklaard om in deze gemeente met haar „open” kansel en „open” Avondmaalstafel voor te gaan. Dat hij in het kerkelijke schaaakspel — dát is hier het kerkelijke leven geworden — het tactisch beter vond zich terug te trekken, is dan verder onbelangrijk.

Ik laat na deze wijze van schrijven te kwalificeren. Het zal de lezer duidelijk zijn dat hier de indruk bij De Reformatielezers moet achterblijven:

1. Dat ds. G. Visee het feit dat in de Wolvegase Vrije Gereformeerde Kerk de zaken gaan, zo als ze gaan, helemaal niet erg

- vindt, ja het misschien zelfs wel ideaal acht;
2. dat ds. G. Visee voorstander is van een „open” kansel en een „open” Avondmaaltafel, en dat betekent in dit verband: van een tuchteloze kerk;
  3. dat ds. G. Visee bij de annulering van de toezegging in Wolvega de Vrije Gereformeerde Kerk te dienen niet gehandeld heeft als een herder, die zijn kudde, waar-toe ook br. J. Kamphuis behoort, geen onnodige ergernis wil geven, maar als een slimme schaakspeler, die een handige zet doet op het kerkelijk schaakbord.

Hiermee geef ik het oordeel aan de lezer. Op verzoek van lezers (ook van Opbouw) heb ik, niet zonder tegenzin, dit artikel geschreven.

Ik eindig met de verklaring dat ik op professor Kamphuis niet boos ben. Ik schreef deze dingen sans rancune et sans reproche. Wel word ik langzamerhand doodongelukkig dat in een benauwende wereldsituatie — Vietnam, het Midden Oosten, de dreiging van een nieuw Armageddon — onze kerkelijke pers wordt gevuld, maanden lang, met artikelen over een Open Brief waarin niets staat tegen Gods Heilig Woord; dat een broeder om die brief wordt weggestuurd van de synode, een ander uit zijn dienst wordt geschorst, weer anderen worden bedreigd; gemeenten worden verscheurd, en dat over dat geval „Wolvega” zoveel inkt wordt vermorst.

Ook ds. Van Dijk beantwoord

Dit is dan mede mijn antwoord aan ds. D. van Dijk. Mijn geachte collega heeft in de Geref. Kerkbode van 20 mei de boosheid van de Wolvega'se gemeente breed uitgemeten, de boosheid van ds. G. Visee, die in zo'n gemeente was voorgegaan, van de Kamper Kerkeraad, die dat duldde. Terstond zond ik hem een briefje dat ik niet in Wolvega was geweest. Daardoor was de zakelijke basis voor collega Van Dijks publieke aanklacht tegen mij weggefallen. Maar met vermelding van het feit dat ik niet in Wolvega was geweest werd de aanklacht gehandhaafd: ds. Visee had principieel tegen Wolvega geen bezwaar. Dat bleek toch maar uit het feit, dat hij een preekverzoek had aangenomen...

Ook ds. Van Dijk heeft nimmer bij mij geïnformeerd. Wel vele malen getelefoneerd met... Wolvega.

En nú: de zaak

Hoe ik denk over Wolvega?
Ook daarvan maak ik geen geheim.
Ik moge echter eerst de lezers herinneren aan het feit, dat ik over Wolvega, gelijk reeds is gezegd, gebrekkig was geïnformeerd.
Wat ik thans uit het schrijven van ds. D. van Dijk en prof. J. Kamphuis vernam, geeft me op één punt bijzondere stof tot nadenken.

Welk punt, dat kan om de áárd van het geval niet in de krant.

Maar ik kan in de moeite van de Wolvega'se broeders zo goed inkomen. Ze zijn eerst buiten de synodale kerkgemeenschap geraakt. Dat zij hoe langer hoe huiveriger werden gemeenschap te zoeken met de vrijgemaakte kerken, versta ik ook. Nu zijn ze misschien wat aan het experimenteren. Misschien ook op een niet goede wijze. Daar zou ik, desgevraagd, met de kerkeraad wel eens diepgaand over willen doorspreken.

Maar ik heb geen behoefte om over deze herderloze gemeente uit de hoogte te doen. Ik zou best voor die „schare, die (volgens J.K. en ds. D.v.D. dan!) de wet niet kent” eens willen spreken, ook wel een stichtelijk woord willen spreken; wil men: preken.

Ik zou daar Gereformeerd spreken.
De broeders en zusters daar het goede Woord Gods willen brengen.

Deed ik dat, dan betekende dat NIET dat ik zou zeggen: Broeders, u bent op de goede weg.

In het gehéél niet.
Maar als ik daar Gods Woord zou spreken, dan zou niet ik, maar dat Woord Gods kerkvergaderend werken.

En nu vertel ik nog meer.
Ik heb onlangs tegen een ouderling van de vacant wordende Chr. Geref. Kerk in Kampen gezegd: Broeder, als u straks verlegen komt te zitten, dan moogt u een beroep op mij doen.

Vragen ze mij, dan ga ik.
Dat zou vruchtbaar kunnen zijn. Want de Here Christus vergadert zijn gemeente niet door samensprekingen al of niet door synode-deputaten, over beschouwingen, maar door zijn Geest en Woord en door de prediking van het Heilig Evangelie. Dit is mijn laatste woord over Wolvega.

Ik hoop en bid dat de Goede Herder ook die gemeente in háár nood niet vergeet!

En ik hoop, dat vele broeders en zusters met mij voor zulke verstrooide gemeenten bidden willen.

¹⁾ In dit verband wil ik ook nog herinneren aan het feit dat wijlen professor Simon van Velzen, toen de hervormde gemeente van IJsselmuiden vacant was, daar het Woord heeft bediend. En wijlen professor H. Bavinck preekte in zijn tijd nog wel eens in het brabantse Zevenbergen. Na twee keer in de „afgescheiden” kerk te hebben gepreekt trad hij dan 's avonds een derde keer op in de stampvolle hervormde kerk. Over een en ander zullen ook wel sommige broeders het voorhoofd hebben gefronst, maar alarmerende artikelen werden er niet geschreven en niemand verklaarde dat of de stoere Van Velzen of de meer irenische Bavinck óngereformeerd waren. Zij verloren om hun doen het vertrouwen van de broeders en zusters niet.

TE BERDE

De gelukkige afloop van de strijd tussen Israël en de Arabische staten stemt tot dankbaarheid en voldoening. Het is een wonder in onze ogen.

Het is oprecht te hopen dat dit het begin mag zijn van een beter samenleven tussen de volkeren in het Midden-Oosten. De toestand, zoals hij was, was onhoudbaar voor Israël, maar ook voor de Arabische staten. Het is niet goed permanent in een oorlogsstemming te verkeren. De Arabische staten en Israël kunnen hun geld echt wel aan betere zaken besteden.

Een blijvende vrede is echt niet alleen het belang van Israël. Nog meer van de Arabische staten. In plaats van te strijden over het Jordaanwater en over het Nijlwater zou het goed zijn in gezamenlijke inspanning zowel het water van de Nijl als van de Jordaan te gaan gebruiken voor het vruchtbaar maken van de woestijn. Dan kan de woestijn weer gaan bloeien als een roos.

Overigens zijn de voortekenen niet gunstig. Niet alleen dat jammer genoeg Nasser aan het bewind blijft, maar ook de rol van Rusland is een kwalijke. Terecht stelt Israël nu geen genoegen te kunnen nemen met de oude grenzen. Het is niet denkbaar dat Jeruzalem weer afgestaan wordt. Het is eigenlijk zelfs niet denkbaar dat Israël de Westelijke Jordaanoever weer in handen van de Arabieren zou kunnen geven. Niet alleen dat geen enkele Israëliëse regering dat binnenlands kan verkopen, maar een blijvende vrede is pas denkbaar als het land goed verdedigbaar is.

Amelink

Het is oprecht te hopen dat de Westelijke mogendheden zich stellen achter deze eisen van Israël. Tot nu toe hebben die mogendheden niet veel steun geboden. Met name Frankrijk speelt een nare rol. De vrije vaart door het Suezkanaal en de vrije vaart door de straat van Tiran zijn ook bepaald geen onredelijke eisen. De Westelijke mogendheden kunnen iets goed maken van de schuld die het Westen aan Israël heeft door deze eisen van Israël te steunen. Het zou trouwens ook Rusland niet misstaan.

Overigens kan onze deernis uitgaan naar de vele slachtoffers aan beide zijden. Veel mensenlevens zijn afgesneden. Veel gewonden zijn er. Het is goed als de steun vanuit Nederland naar de getroffen van beide kanten uitgaat. Dat kan misschien de haatgevoelens tegen het Westen wegnemen onder de Arabieren. Een oplossing voor de Palestijnse vluchtelingen is in het kader van de internationale hulpverlening en in het kader van de hulp aan de onderontwikkelde landen wel te vinden. Misschien dat zo bij de Arabieren het besef doorbreekt dat in samenwerking met Israël en met het Westen meer te bereiken valt dan in een haatvolle afwerende houding. In dit geval zullen daden een grotere indruk maken dan woorden. Het zachte antwoord kan in dit geval ook de grimmigheid keren.

De wederkeer van Israël naar het beloofde land is een van de grootste gebeurtenissen in ons tijdvak. Juist omdat Israël Gods volk is en blijft, omdat de verkiezing en de roeping Gods onberouwelijk zijn, daarom doen we goed daarop blijvend te letten en ook blijvend ons lot met Israël te verbinden. De beloften die er ook nu nog zijn voor Israël (Rom. 11) zullen zeker vervuld worden. En hun aanneming zal ook voor de kerk uit de heidenen van de grootste betekenis zijn. Niet minder dan een opstanding uit de doden.
Onze gebeden mogen blijvend Israël vergezellen. Dan bidden we niet alleen voor Israël, maar ook voor onze eigen kerken. Voor heel de christenheid.

Verweerschrift¹⁾

¹⁾ Hierbij publiceer ik de tekst van mijn in briefvorm ingediend verweer bij de Particuliere Synode van Noord-Holland tegen het besluit van de Generale Synode van Amersfoort-West om mij niet als lid dezer Synode te ontvangen. B. J. F. Schoep. C. van Clevepark 5, Amstelveen.

Aan de eerstkomende Particuliere Synode van de Gereformeerde Kerken in Noord-Holland.
p/a De Gereformeerde Kerk van Amstelveen
De Weledelgestreng Heer Mr. J. J. Oostenbrink, Dr. Eykmanstraat 26, Amstelveen.

Amstelveen, april-mei 1967

Weledele Heren en Broeders,

Hierbij wend ik mij tot uw vergadering met betrekking tot een zaak, die u zeker ter behandeling op uw agendum zult vinden.

Het betreft het besluit van de Generale Synode van Amersfoort-West 1967 om mij niet te ontvangen als lid dezer Synode. Zulks ondanks het feit, dat de kerken van Noord-Holland in haar vergadering van de Particuliere Synode d.d. 11 maart 1967 mij wettig tot haar afgevaardigde naar genoemde Generale Synode verkozen.

De Generale Synode besloot aangaande haar genomen beslissing onder meer bericht te doen aan de e.k. Particuliere Synode van Noord-Holland.

Het is over de inhoud van dit besluit, dat ik mij thans tot u wend. En ik doe dit in mijn kwaliteit van afgevaardigde van de Noord-hollandse kerken naar de Generale Synode.

Het is duidelijk, dat het besluit om mij niet te ontvangen als lid van de Generale Synode mij niet ook mijn functie van afgevaardigde náár de Generale Synode heeft ontnomen.

Wel echter wordt uw vergadering door het besluit der Generale Synode thans er voor geplaatst of u mij als afgevaardigde zult

handhaven. De kerken van Noord-Holland hebben mij betrouwbaar geacht haar te vertegenwoordigen. Thans is deze betrouwbaarheid ter Generale Synode officieel aangevochten. Mijn aanwezigheid ter Synode zou deze vergadering geen gereformeerde Generale Synode doen zijn.

Daarom wil ik mij hierbij gaarne verweren tegen deze aanklacht en haar behandeling ter Generale Synode.

I. In de eerste plaats keur ik de behandeling van de klacht van de Drenthse afgevaardigden op de Generale Synode geheel af. Zoals ik ook ter G.S. bij herhaling heb te kennen gegeven. Naar mijn gevoelen had de G.S. de Drenthse afgevaardigden met hun klacht moeten verwijzen naar de kerk van Amstelveen en naar de kerken van Noord-Holland. Hun klacht raakte nl. zowel mijn ambtspositie als predikant, als mijn functie van afgevaardigde. Voor mijn ambtspositie als predikant draagt de kerk van Amstelveen de verantwoordelijkheid; voor de functie als afgevaardigde dragen de kerken van Noord-Holland de verantwoordelijkheid. Daarom was het adres van de klacht elders.

Ook hadden de Drenthse afgevaardigden hun klacht niet mogen indienen na mijn instemming met de belijdenis. Zij hadden die naar voren moeten brengen bij het onderzoek van de credentiebrieven door de roepende kerk. Nu hebben de Drenthse afgevaardigden, onder toelating van het moderamen van de G.S. aan wie de instructie geheel bekend was, mij in feite naar hun overtuiging laten zondigen, aangezien zij mij ongewaarschuwd instemming met de belijdenis hebben laten betuigen, hetgeen ik overeenkomstig de door mij aanvaarde lastgeving in de credentiebrieven uiteraard zou doen en ook gedaan heb, maar wat naar hun gevoelen geen „zuivere” en „waarachtige” instemming kon zijn.

De onrechtmatige behandeling van de klacht ter Generale Synode is de reden geweest, dat ik na het besluit om de Drenthse klacht te toetsen, verder ter G.S. gezwegen heb. Ik wenste niet mee te werken aan de behandeling van een klacht ter G.S., die in feite een bespreking was van een motie van wantrouwen aan het adres van de kerken van Noord-Holland inzake haar afvaardiging, zonder dat deze kerken zelf eerst van deze klacht op de hoogte waren gesteld en erover hadden kunnen oordelen.

Nog om een andere reden heb ik mij ter G.S. van elke discussie over de klacht onthouden. Ik wist namelijk niet, toen men besloten had de klacht te gaan toetsen, in welke procedure ik persoonlijk ter vergadering gewikkeld was. De Drenthse afgevaardigden brachten hun klacht naar voren in het kader van het Ondertekeningsformulier voor predikanten. De G.S. moest op grond van de ingediende klacht besluiten tot de aanwezigheid van „gewichtige oorzaken van nadenken” met betrekking tot mijn persoon. De P.S. van Noord-Holland zou dan een nadere verklaring hebben te vragen. Intussen kon ik niet als lid van deze gereformeerde Generale Synode worden toegelaten.

De mogelijkheid, dat de G.S. inderdád de klacht zou aannemen of verwerpen als „gewichtige oorzaken van nadenken” vormend, heeft mij mede doen zwijgen. Ik heb mij nl. niet eerder te verklaren, dan nadat de vergadering zelfstandig heeft geoordeeld of daar werkelijk reden toe is. Had ik niet gezwegen, dan zou ik in de discussie reeds nadere verklaringen hebben gegeven voordat de vergadering de noodzaak daartoe had vastgesteld. Tevens liep ik dan het risico door mijn verklaringen zelf mee te werken, dat de vergadering tot het aanvaarden van de klacht als „gewichtige oorzaken van nadenken” vormend, overging. Uiteindelijk is gebleken, dat de vergadering de klacht niet binnen de door de Drenthse afgevaardigden-voorgestelde-procedure van het ondertekeningsformulier heeft willen taxeren. De G.S. heeft een onaanvaardbare tegenstrijdigheid geconstateerd

tussen mijn instemming met de belijdenis ter G.S. en de inhoud van de Open Brief, waarvoor ik door mijn handtekening de verantwoordelijkheid aanvaardde. En op grond daarvan heeft zij zonder meer besloten mij „uit kracht van de belijdenis der waarheid niet te ontvangen als lid van deze gereformeerde Generale Synode”.

Het is mijn overtuiging, dat het feit en de wijze der behandeling van de klacht der Drenthse afgevaardigden geheel in strijd is met de onder ons geldende regels voor het onderling verkeer van de kerken, juist ook in de ontmoeting van elkaar op de meeste vergadering door middel van afgevaardigden. Ter G.S. zijn kerken in haar afgevaardigden gaan heersen over andere kerken met betrekking tot haar afvaardiging. Knechten zijn andermans knechten gaan oordelen en heenzenden. De G.S. heeft in deze gehandeld in strijd met de artikelen 30 en 85 D.K.O.

Ik stem dan ook volledig in met mijn geachte mede-afgevaardigde ds. H. van Ommen heeft gesteld in zijn verklaring ter G.S., „dat de afgevaardigden van Noord-Holland niet meer staan onder de bescherming van de vergadering, die hen zond, maar zijn overgeleverd aan de willekeur der afgevaardigden ter Generale Synode”.

Het is mijn dringend verzoek aan uw vergadering, dat u dit doen van de G.S. radicaal zult veroordelen, tot behoud van een zuiver en rechtvaardig verkeren met elkaar als kerken, ook in de meeste vergadering. En dat u de G.S. dringend zult verzoeken op haar handelwijze in deze radicaal terug te komen.

II. Ofschoon ik van mening ben, dat het verkeerd kerkordelijk handelen van de G.S.

B. J. F. Schoep

de besluiten reeds ongeldig doet zijn, zodat daarom de inhoud feitelijk niet ter sprake behoeft te komen, wil ik toch ten overvloede nog graag ingaan op de door de G.S. geconstateerde tegenstrijdigheid.

De G.S. grondde deze constatering op het oordeel, dat in een bepaalde passage uit de Open Brief „de inhoud en het katholiek of algemeen karakter van de gereformeerde belijdenis” wordt „disputabel” gesteld.²⁾

Ik verwerp dit oordeel volledig.

In de bewuste passage wordt niet anders dan constaterend van een algemeen aanwezige vraagstelling gesproken, die blijkens de gebruikte uitdrukkingwijze en gelezen in haar verband aan de orde stelt:

1. of dáár alleen een Christelijke kerk wordt aangetroffen, die de volheid van belijden kent, die de Gereformeerde kerken in haar belijdenisgeschriften hebben weergegeven; of dat men ook van een Christelijke kerk kan spreken, waar men niet naar inhoud zó uitvoerig belijdt als in de Gereformeerde kerken geschiedt.
2. of men dáár ook een Christelijke kerk aantreft, die op enig punt anders belijdt dan de Gereformeerde kerken; of dat men moet stellen, dat te allen tijde een van het belijden der Gereformeerde kerk afwijkende kerk geen Christelijke kerk is.

Deze geconstateerde vraagstelling stelt in geen enkel opzicht de inhoud van het gereformerd belijden disputabel. Terwijl men zelf gelooft, dat alle artikelen en stukken der leer in de Drie Formulieren van Enigheid in alles met Gods Woord overeenkomen (vergelijk het ondertekeningsformulier voor Dienaren

der Woords), wordt er alleen gevraagd naar de verhouding van de Gereformeerde kerken tot andere kerken als ware kerken in binnen- en buitenland, die minder of op enig punt anders belijden.

Deze geconstateerde vraagstelling stelt ook het katholiek of algemeen karakter der Gereformeerde belijden niet disputabel. Want deze vraagstelling ontkent niet, dat het Gereformerd belijden als Schriftuurlijk belijden geldend heeft te zijn voor alle gelovigen en kerken, maar vraagt alleen of waar men minder of op enig punt anders belijdt dan de Gereformeerde kerken, men al dan niet tot de enige heilige katholieke of algemeen Christelijke kerk behoort. Binnen deze vraagstelling houdt men het algemeen of katholiek karakter van het Gereformerd belijden vast om er kerken, die minder of op enig punt anders belijden, maar die toch kerken zijn te achten, mee te dienen, opdat zij ook de volheid en zuiverheid van het Gereformerd belijden naar de Schriften mogen ontvangen.

Deze geconstateerde vraagstelling is tevens zeer reëel, gezien het feit, dat er vandaag ook kerkelijk contacten worden verkregen over heel de wereld. Hierbij stuit men op kerken, tot in het eigen land toe, die in een geheel eigen geschiedenis van belijden staan, onderscheiden van die der Gereformeerde kerken in Nederland.

Deze geconstateerde vraagstelling is tenslotte ook in de geschiedenis der Gereformeerde kerken steeds aan de orde geweest, gezien de wijze waarop in het midden dezer kerken concreet de verhouding tot andere kerken en haar belijdenisgeschriften is bepaald geworden.

Ter illustratie wil ik twee voorbeelden noemen.

Allereerst wil ik wijzen op een uitspraak van de Particuliere Synode van Zuid-Holland te Delft in 1618. Die uitspraak luidt:

„Desgelijks hebben onze leeraars in Duitschland den Lutherschen wel vrede en broederschap aangeboden, maar hunne belijdenis niet aangenomen, noch zich voor Luthersche predikanten uitgegeven, noch toegestaan het gevoelen der Lutherschen in hunne Kerken te laten leeren; daarom niet gehouden zijnde zich zelven aan het oordeel der Lutherschen te onderwerpen” (vgl. Handelingen der Nationale Synode van Dordrecht 1618-1619, 26e zitting).

Vervolgens wil ik wijzen op een uitspraak van Prof. Dr. H. Bavinck in zijn rectorale rede over „De Katholiciteit van Christendom en Kerk” van 1888.

Aan het slot van deze rede herinnert hij aan het door vroegere theologen gemaakte, doch z.i. sterk mechanisch opgevatte en geheel confessioneel bepaalde onderscheid tussen fundamentele en niet-fundamentele artikelen des geloofs. Daarna vervolgt hij dan letterlijk met deze uitspraak:

„Maar organisch toegepast, heeft deze onderscheiding toch recht. Gelijk de ééne algemeene christelijke kerk meer of minder zuiver in de verschillende kerken tot openbaring komt, zoo vindt ook de ééne algemeene christelijke waarheid in de verschillende belijdenissen des geloofs, eene meer of minder zuivere uitdrukking. Er is geen algemeen Christendom **boven**, maar toch wel in de geloofsverdeeldheid aanwezig. Evenmin als één enkele kerk, hoe zuiver ook, met de algemene kerk samenvalt, mag ééne belijdenis, hoe ook naar Gods Woord gezuiverd, met de christelijke waarheid zich vereenzelvigen. Elke secte, die eigen kring voor de eenige kerk van Christus houdt en uitsluitend in het bezit der waarheid zich acht, kwijnt en sterft weg, als een tak, die van zijn stam is gescheurd. De ééne hei-

lige algemeene christelijke kerk, nu voorwerp der geloofs, komt eerst als het lichaam van Christus zijn vollen wasdom zal hebben bereikt. En ook dan eerst zal de gemeente komen tot de eenigheid des geloofs en der kennis van den Zone Gods, en zal zij kennen gelijk zij gekend is" (pag. 51-52).

Met betrekking tot dit laatste voorbeeld wil ik nog het volgende opmerken. Nimmer is, bij mijn weten, Prof. Dr. H. Bavinck op grond van deze uitspraak, die niet maar de geconstateerde vraagstelling uit de Open Brief bevat, doch een duidelijk antwoord daarop inhoudt en dan in een bepaalde negatieve zin, beschuldigd van het disputabel stellen van de inhoud en het katholiek of algemeen karakter der gereformeerde belijdenis en daarom niet als lid ener Generale Synode ontvangen.

De G.S. grondt haar uitspraak ook op het oordeel, dat in een andere passage van de Open Brief „inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 N.G.B. niet worden nagesproken".³⁾

Volgens de G.S. zou in deze passage een bepaalde overtuiging als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" worden verworpen. Nu is de vraag in welk opzicht de Generale Synode van oordeel is, dat de artikelen 27-29 N.G.B. niet worden nagesproken. Het is niet aan te nemen, dat de G.S. bedoelt: in de bewuste passage worden de kerken der vrijmaking niet als ware kerken beleden ondanks haar schriftuurlijk-confessioneel fundament, waarvan in deze passage melding wordt gemaakt. Want dit klopt niet op de werkelijke inhoud van de bewuste passage.

De Open Brief stemt er mee in, dat de vrijmaking tegen onwettige confessionele insluipfels en kerkrechtelijke misgrepen en onwettige verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de Gereformeerde kerken in Nederland handhaafde.

De Open Brief spreekt nu echter in de bewuste passage over de overtuiging, dat deze vrijmaking een **zich voegen bij** de ene ware kerk was. Een **bewaard worden** door die vrijmaking bij Gods ene kerk op aarde. Dat wil zeggen, dat naar deze overtuiging de vrijmaking uitleidde uit een gemeenschap die geen kerk meer mag heten; dat de vrijmaking naar de letterlijke bewoordingen van art. 28 N.G.B. was een „zich afscheiden van degenen, die niet van de Kerk zijn". Want zonder vrijmaking was men niet bij de ene ware kerk gebleven. Via de vrijmaking voegde men zich er weer bij, ja bleef men er bij bewaard. Zulks alles in die zin overeenkomstig art. 28 N.G.B.

Wat dus naar het oordeel van de G.S. in de bewuste passage wordt verworpen is niet: dat het vrijgemaakt kerkelijk samenleven de kenmerken van de ware kerk vertoont en dus dat de vrijgemaakte kerken als ware kerken zijn te belijden; maar is: dat de vrijmaking was een overgaan van wat niet meer kerk heten mag naar wat alleen wel kerk heten mag; een zich afscheiden van degenen, die niet van de kerk zijn en een zich voegen bij de ene ware kerk.

Als de G.S. dus oordeelt, dat inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking in de geciteerde passage de artikelen 27-29 niet worden nagesproken, dan kan dat niet anders betekenen, dan dat dit schriftuurlijk-confessioneel fundament inhoudt: een tegenover de synodaal-gereformeerde kerken staan als ware kerk tegenover wat niet meer kerk mag heten.

Naar mijn gevoelen is hier een bindende beslissing genomen over zaken, die tot nu toe in onze kerken in vrije discussie waren en m.i. dienen te blijven. Er is hier een onaanvaardbare uitbreiding aan het schriftuurlijk-

confessioneel fundament van de Gereformeerde kerken in Nederland gegeven.

Immers, wel wijst het schriftuurlijk-confessioneel fundament van onze kerken uit, dat zij als ware kerken zijn te erkennen. Maar dit eigen fundament wijst niet evenzeer uit, dat andere kerkelijke samenlevingen, in dit geval die van de synodaal-gereformeerde kerken, niet meer als ware kerken zijn te erkennen. De beoordeling van die kerken dient te geschieden op grond van het beeld, dat die kerken, gerekend naar de kenmerken van de ware kerk, zelf vertonen. De grondslag van die kerken zelf zal dan moeten uitwijzen of ze als kerk dan wel als niet meer kerk te beschouwen zijn.

Daarover beslist het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking niet.

Wil men dat er toch door laten beslissen, dan is dit alleen mogelijk door in dit fundament de historische daad van de vrijmaking op te nemen. Want dan kan men, op grond van het zo uitgebreide fundament, in het belijden van de kerken der vrijmaking als ware kerken de verhouding tot de synodaal-gereformeerde kerken opnemen.

Naar mijn gevoelen heeft de G.S. metterdaad in het schriftuurlijk-confessioneel fundament van onze kerken de historische daad van de vrijmaking, en dan naar een bepaalde waardering, opgenomen. Doordat zij nl. heeft uitgesproken, dat in de genoemde passage uit de Open Brief, „inzake het schriftuurlijk-confessioneel fundament van de kerken der vrijmaking de artikelen 27-29 niet worden nagesproken".

Hier is dan echter een vierde formulier van enigheid tot stand gekomen. En dat geheel ten onrechte. Want het fundament van de kerk van Jezus Christus kan en mag nooit mede door enige daad van gehoorzaamheid van de kerk zelf tegenover haar eigen fundament worden gevormd. De kerk kan door haar daden in ongehoorzaamheid het fundament schenden of zelfs geheel verlaten voor een andere grondslag; of door haar daden in gehoorzaamheid op het fundament blijven staan. Maar nimmer kunnen zulke gehoorzaamheidsdadens zelf tot fundament worden.

Naar mijn oordeel heeft de G.S. dan ook ten onrechte tegenstrijdigheden geconstateerd tussen mijn instemming met de belijdenis en de bewuste passage uit de Open Brief.

De G.S. heeft een toepassing van de belijdenis en dan van een bepaald karakter, in een concrete historische situatie, gelijkgeschakeld met de instemming met de belijdenis. Terwijl om deze toepassing bij de instemming der belijdenis niet wordt gevraagd.

Overigens moge ook worden opgemerkt, dat de door de G.S. uit de Open Brief geciteerde overtuiging niet in de Open Brief als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" wordt verworpen.

De ondertekenaars van de Open Brief hebben gesteld, dat zij het „vrijmakingsgeloof", dat in de Open brief onder het kopje met dezelfde naam wordt beschreven, niet **delen**.

Tevens hebben zij gesteld, dat zij niet **delen** de mening, dat dit „vrijmakingsgeloof" confessioneel bepaald is. Zij delen dus niet de overtuiging, dat de Vrijmaking overeenkomstig art. 28 N.G.B. is geweest een zich afscheiden van hen, die niet van de kerk zijn en een zich voegen bij de ene ware kerk; een overgaan van wat niet meer kerk mag heten naar wat alleen wel kerk heten mag.

Zij hebben het „vrijmakingsgeloof" religieus zeer gevaarlijk genoemd als het **beheersend** werd voor het Christelijk handelen.

De ondertekenaars willen de broeders, die het „vrijmakingsgeloof" huldigen en de vrijmaking opvatten als een naar artikel 28 N.G.B. zich voegen bij de ene ware kerk, daarin geheel vrij laten.

Zij hebben het „vrijmakingsgeloof" echter als algemeen-confessioneel bepaald afgewe-

zen om **onnodige** spanningen en breuken in de kerken te voorkomen.

Zij hebben op het religieus gevaarlijke van het „vrijmakingsgeloof" bij een beheerst worden erdoor gewezen met het doel om geestelijk misgaan ermee te voorkomen.

Hoe men er naar het oordeel van de ondertekenaars werkelijk mee mis kan gaan is in de Open Brief aangegeven in het citaat uit De Reformatie: „Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen die bij deze zaak betrokken zijn, elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van dat wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken". Dáár ook eerst in de Open Brief hebben de ondertekenaars gesproken van geloof tegenover ideologie.

Zo wordt de in de Open Brief weergegeven en door de G.S. geciteerde overtuiging door mij als ondertekenaar niet als een „religieus zeer gevaarlijk" „vrijmakingsgeloof" verworpen.

Maar deze overtuiging, die een karakterbepaling van de vrijmaking inhoudt, wordt door mij **niet gedeeld**.

Het zal uw vergadering duidelijk zijn, dat ik de uitspraak van de G.S. inzake de door haar bij mij geconstateerde tegenstrijdigheid wegens het onhoudbare van haar gronden geheel verwerp. En zo ook te meer het besluit om mij krachtens die uitspraak niet als lid van de G.S. te ontvangen.

Toen de kerken van Noord-Holland in haar Particuliere Synode van 11 maart mij afvaardigden was de Open Brief bekend. Ook aan de leden der Particuliere Synode en de kerken, die zij vertegenwoordigden.

Niemand heeft toen enig bezwaar ingebracht, of ook maar gesteld dat ik door mijn handtekening onder de Open Brief in strijd kwam met het ondertekeningsformulier en dat ik daarom niet ter G.S. kon worden afgevaardigd om daar overeenkomstig Schrift, Belijdenis en K.O. te handelen.

Het is daarom mijn oprechte wens, dat uw vergadering mij het vertrouwen zal blijven schenken, dat de vorige P.S. mij schonk en daarvan zal willen getuigen tegenover de G.S.

Opdat langs deze weg onder Gods zegen de Generale Synode van Amersfoort-West moge terugkomen van haar verkeerde handelwijze en besluitvorming.

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddende, teken ik met hartelijke broedergroet

³⁾ Deze passage uit de Open Brief luidt als volgt: „Wij schrijven nu vanuit de kerkelijke situatie van gescheurdheid van het reformatorisch volksdeel in Nederland, dat zich hier eens liet vergaderen op het fundament van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, samenlevend naar de regels van de Dordtsche Kerkenorde; de situatie tevens, waarin dat volk in velerlei stijl bouwend op dit fundament zoekt naar de grenzen van zijn kerkelijke gemeenschap; waarin, gestuwd naar het niveau van denken in wereldproporties, ieder zich opnieuw afvraagt, of het historisch fundament van de Nederlandse Gereformeerde Kerken ook samenvalt met het fundament van de heilige, algemene Christelijke Kerk.

Zo ja, hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen? Zo nee, hoe heeft dan dit historisch fundament in eigen gemeenschap en naar buiten te functioneren? Wij zijn van oordeel, dat de kerkelijke werkelijkheid door deze problemstellingen in de toekomst zal worden bepaald. We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk. En dat zal steeds meer gebeuren, of we dat wensen

of niet. Daarheen dringt ons Christus' leiding van de wereldgeschiedenis."

³⁾ Bedoelde passage uit de Open Brief luidt: "De vrijmaking vond plaats overeenkomstig art. 28 N.G.B. Het zou geweest zijn een zich voegen bij de ene ware kerk, die onze geloofsbelijdenis conform de Schriften kent.

Deze ware kerk wordt in deze landen vergaderd op de aloude grondslag van de Ge-

reformeerde Kerken, nl. Gods Woord en de drie formulieren van enigheid, terwijl haar kerkelijke samenleving alhier wordt geregeld door de Dordtsche Kerkenordening. De vrijmaking, die tegen confessionele insluipsels en kerkrechtelijke misgrepen en verschuivingen het historisch Gereformeerd karakter van de kerk alhier handhaafde, bewaarde ons zo bij Gods ene kerk op aarde."

De tirannie bestrijden. . . .

I

Vlucht naar de Vrijheid, door Herbert Ford, ingeleid door dr. W. A. Visser 't Hooft en Haskell Lazere, Het Wereldvenster, Baarn. f 19,50, 286 bladzijden (met naamregister), 1967.

Berlijns Dagboek, 1938-1948 door Ruth Andreas-Friedrich, vertaald door B. Mac-Kenzie, 1966. Uitgegeven door De Arbeiderspers, Amsterdam, in de floretserie. Prijs f 8,90.

We willen in deze serie enkele recente boeken bespreken, die ons alle terugvoeren naar de tijd van de nazidictatuur. Er komen véél boeken uit, die zich bezig houden met deze periode en vooral de ouderen zullen deze boeken aanspreken, omdat ze een stuk eigentijdse geschiedenis behandelen. Maar er zijn ook veel jongeren, die willen weten wat toen, 25 jaar geleden, gebeurde, zeker nu op veel plaatsen dictatuur gevonden wordt en het woord nazisme geregeld valt als de situatie van Duitsland besproken wordt.

In dit artikel brengen we twee boeken onder uw aandacht, die vertellen van het verzet tegen de nationaal-socialistische barbarij. Het eerste is een Nederlands werk, dat vlak voor de herdenkingsdag verscheen en zo een zekere traditie voortzette. De laatste jaren kwamen er geregeld verhalen, die vertelden over de strijd tegen de bezetters: over de actie van de „Geuzen" (1965) en vorig jaar de belevenissen van „een doodgewone K.P.-er". En nu is er het boek over de Dutch-Paris-route van Jean Weidner, dat royaal en van veel foto's voorzien in de boekwinkels op de lezers ligt te wachten. U moet het beslist niet laten liggen, maar uzelf of uw kinderen ermee verrassen. Het is een meeslepend verhaal over verzet-zonder-wapens.

Wie is de hoofdpersoon van het verhaal? Men kan hem leren kennen als een bescheiden man, die onversaagd en zonder ophouden zijn leven heeft ingezet voor zijn opgejaagde medemensen. En die waren er in groten getale in Europa, de door Hitler en zijn satellieten beheerste vesting in de jaren 1940-1944. Met dat jaar eindigt het verhaal, dat in Frankrijk speelt, waar de Nederlander Weidner al lange tijd woonde. Hij woont in 1940 in Lyon, waar hij een textielzaak heeft en is lid van de Zevende-Dags-Adventisten-gemeente. Uit dit verhaal treedt u een christen tegemoet, die „het grote gebod" tracht na te komen in oorlogstijd, en dat zonder veel ophef. We noemden hem een bescheiden man en dat blijkt wel héél duidelijk, als men zijn eigen beschrijving van deze tak van verzet leest in „Onderdrukking en Verzet", het grote, samenvattende werk over de Duitse tijd, dat enkele jaren na de bevrijding verscheen.¹⁾ Daarin beschrijft hij zijn werk zó, dat hij nauwelijks laat merken dat het zijn werk is. De redactie moet het er in een noot bijzetten!

Wat is dan de Dutch-Paris-route? Waarschijnlijk is u daar weinig van bekend. Er is niet veel over geschreven; ook in het televisiewerk van dr. L. de Jong wordt er geheel geen aandacht aan geschonken.²⁾ Des te meer is het te waarderen dat deze man eigenlijk zijn verhaal verteld heeft. Het boek is geen exact, droog betoog, nee, het is gebaseerd op wat de schrijver gehoord heeft van de mensen, die deze ontvluchtingsroute instand hielden. Men zou het een mixtum van documentaire en historische romances kunnen noemen. Wie de feiten alleen wil lezen, kan terecht in de verslagen van de Enquêtecommissie, want deze heeft heel uitvoerig nagegaan de verbindingen met het bezette gebied. Ook Weidner werd door haar gehoord, evenals de andere man, die in

deze organisatie een grote plaats innam: dr. Visser 't Hooft, de secretaris van de Wereldraad van Kerken in Genève. Met hem heeft Weidner nauw samengewerkt in Zwitserland, waarheen hij de vluchtelingen bracht. Onder het prikkeldraad door bij het plaatsje Annecy, welke omgeving hij op z'n duimpje kende.

Het zuiden van Frankrijk was tot in november 1942 nog vrij gebied, zodat het werk in de eerste twee jaar het gemakkelijkst was. Daarna ging het met veel meer gevaren gepaard. Weidner is dan ook drie maal achter slot en grendel gezet, door de Franse politie, de Milice o.a., die met de Duitse S.D. samenwerkte. Ook naar Spanje voerde een weg, over de Pyreneeën, waarlangs de Dutch-Paris-medewerkers ongeveer duizend mensen, onder wie heel veel Nederlanders, gelegenheid gaven in Engeland te komen. Het is nog altijd een raadsel, dat deze organisatie nageenóóg géén steun uit Londen heeft ontvangen.

Boeiend wordt dit alles verteld. De moeiten en de gevaren van het werk waren groot, maar gelukkig gaven vele Fransen onderdak aan de berooide vluchtelingen en werden zo velen in het werk betrokken. Helaas werd in 1943 een groot deel van de medewerkers gearresteerd, doordat een van de koeriers namen bij zich droeg toen ze in Parijs gearresteerd werd. De leiders bleven echter buiten schot, zodat het werk doorging en zelfs een van de topmensen uit het Nederlandse verzet, Van Heuven Goedhart, over de Pyreneeën werd gebracht.⁴⁾ Deze werd in Londen minister en kon daar de nodige inlichtingen geven over het verzet in het vaderland, wat de oude professor Rutgers niet gelukte.

A. Plaatsman

Deze Engelandvaarder was met een bootje overgestoken, maar haalde de Engelse kunst niet. Hij stierf in een Duitse gevangenis.

Evenmin was het werk van de "Zwitserse weg" door de Duitsers opgerold. Ook daarover leest men in dit boek. Dit was de weg van de koeriers en koerierssters, die de berichtendienst tussen het bezette gebied en Londen onderhielden. Daarin heeft het bureau van Visser 't Hooft een werkzaam aandeel gehad, want dat was het tussenstation. Op de meest vernuftige manieren heeft men microfilms van kranten en rapporten, verstopt in potloden b.v., meegenomen. En via Portugal werden hele rapporten, verscholen in boeken, verzonden naar de instanties in Londen. Het is langs deze weg, dat allerlei „kerkelijk nieuws" over en weer werd bekendgemaakt. Een advies van Kart Barth over de noodleugen bereikte ons land op deze manier. Niet voor niets leidt Visser 't Hooft dit boek in, wat een extra accent geeft aan de betrouwbaarheid van het verhaal. Het slot willen we overnemen, want dat zegt ons wie Weidner werkelijk is en verklaart ons wat hem dreef. Dit is het antwoord op die vraag: „Voor allen die met hem hebben meegewerkt ligt het antwoord voor de hand. Hij beschikte over een simpel, rechtlijnig geloof, dat hem de zekerheid schonk, dat hij elk ogenblik in Gods liefdevolle hand was. Hij praatte daar niet graag over. Maar hij kon iemand verbaasd aankijken, wanneer men hem zei, dat het leven in het verzet maar een onzekere zaak was. Onzeker? Maar dan toch niet voor iemand die zijn bijbel las en die van Gods zorg verzekerd was. Dank zij die dimensie, waardoor Jean en zijn leven zich óók kenmerken, beschouwden hij, de Zevende Dags

Adventist, en ik, de hervormde predikant, elkaar niet alleen als kameraden in de gemeenschappelijke menselijke zaak, maar ook als burgers van de Eeuwige stad".

Maar er is nog een „voorwoord": na de christen spreekt een vertegenwoordiger van het Joodse volk. Deze vertelt, hoe het boek is ontstaan. In Los Angeles wenste men diegenen te huldigen, die veel voor de Joden hadden gedaan. Zo komt zijn naam naar voren, er zijn immers honderden Joden door hem geholpen. Hem wordt bij die gelegenheid een plakette in de vorm van een opengeslagen bijbel aangeboden, een van de mooiste onderscheidingen, die hij ontvangen heeft — en dat zijn er vele — mogen we veronderstellen.

Verzet in bezet gebied en samenwerking van mensen in Frankrijk, België en Nederland, het spreekt voor zich zelf. Het gevaar van verheerlijking van „het verzet" is zelfs niet denkbeeldig. Maar verzet in Duitsland zelf, is dat mogelijk? Is dat er geweest? Het antwoord op de vraag is: Ja zeker, ook daar heeft men zich verzet tegen de maatregelen van het Derde Rijk. We spreken dan over „der Widerstand", een thema, dat zelfs heel actueel is en waarover de literatuur al onoverzienbaar is. Aan de Vrije Universiteit werd onlangs een dissertatie van 650 pagina's aan een van de groepen uit Duitsland verdeeld! Dat boek bespreken we hier niet, het is ons nog te machtig, maar wel willen we een dagboek onder uw aandacht brengen, waarin namen van personen voorkomen, die in die dissertatie behandeld worden. Een dagboek spreekt meer aan, als het over dramatische dingen schrijft. Het „Dagboek Berlijn" is gelukkig vertaald in het Nederlands, want nu kunt u lezen hoe Duitsers hebben geleden onder de nazidictatuur, onder hun wettige overheid. Hier klopt het geweten, hier spreekt iemand die zich schaamt voor wat in haar vaderland gebeurt. Het bestrijkt tien jaar, begint in 1938, het jaar waarin „Munchen" plaatsvindt, maar ook de Kristallnacht, de eerste pogrom in Duitsland.

Leest u de aantekeningen daarover eens van deze vrouw. De grote pogrom, die het begin van de „Ausradierung der Juden" betekent. Dan begint haar werk, het helpen van Joden, vrienden en vrienden van vrienden. We zijn er als het ware bij, ze beschrijft indringend de angst van de opgejaagden, voor wie ze veel doet. Er zijn ook in Duitsland Joden ondergedoken. Het werk is dat van een hele groep, die zich "Onkel Emil" noemt en zich vooral ook met politieke vraagstukken bezig houdt. De kring is wat we nu zouden noemen „links" georiënteerd en heeft contact met de bekende Kreisauerkreis van Graf Van Moltke, die bijna geheel vermoord is na de aanslag op Hitler in juli 1944. De kopstukken worden dan door de Gestapo opgejaagd, gepakt en op beestachtige wijze van het leven beroofd. Over al deze feiten leest u om zo te zeggen „van binnen uit". Aangrijpend is om dezelfde reden de beschrijving van de strijd om Berlijn van maart tot mei 1945. Niet minder boeiend zijn de aantekeningen van drie jaar geallieerde bezetting, van de chaotische toestand in Berlijn, de zuivering, de maatregelen van de vier bezetters en hun onenigheid. De schrijfster leeft in de Oostzone en weet langzamerhand wat dat betekent. Van het ene regiem is ze overgestapt in het andere. We lezen over de luchtbrug der geallieerden, die West-Berlijn van voedsel voorziet. Vele vrienden proberen in het westen te komen. Zij blijft het langst waar ze al die jaren heeft gewerkt, in Berlijn, waaruit ze in 1938 niet weggevlucht was, hoewel ze het had kunnen doen. Toen was haar hulp aan medemensen-in-nood begonnen, een werk dat gelijkt op dat van de man van „De vlucht naar de Vrijheid", die zelfs niet naar Londen wilde gaan, omdat het eigenlijke werk dan zou stagneren. Weidner heeft zijn tweede vaderland verlaten en zich in Amerika gevestigd. Deze vrouw verlaat haar stad en gaat naar „het Westen". Drie jaar na de oorlog, want toen was er al een ijzeren gordijn, dat niet alleen Duitsland, maar Europa in tweeën splitst. Dat had niemand in de jaren van het verzet vermoed, ook deze dagboekschrijfster niet. Dit keer geeft ze de strijd op, ze vliegt westwaarts op 29 december, na afscheid genomen te hebben van Berlijn. Leest u maar: zondag, 26 dec. 1948. „Afscheid. Ik loop langs de straten en zou elke steen willen aanraken. Ik stap op vreemde mensen toe en vraag zo maar iets. Het zijn Berlijners, denk

ik. Wat hou ik van ze. Mijn chef-redacteur kijkt me aan alsof ik een deserteur ben. Maar hij heeft ook geen hoop meer. Het zijn niet veel mensen waarvan ik afscheid moet nemen. Als in een droom loop ik op straat. Daar voor die tunnel stierf Andrik. Hij hield ook van Berlijn en zou niet willen dat ik er uit wegging. Hier is het huis waaruit ze Jakobs hebben gehaald en de Bernsteins en de kleine Evelynne, die al een keer in haar leven een echte peer gegeten had. Het café waar Heinrich Mühsam zijn papieren ordende, staat er allang niet meer, vernield zoals de villa Dahlem in de Ihnestrasse. Ik leg een laatste boeket bloemen op de graven van Ursula Reuber en Eva Gerichter. Jullie had ons gemaakt tot zaakwaarnemers van jullie onvoltooide taak. Hebben we de opdracht uitgevoerd, de vonk verder gedragen door de tijd? Ik denk aan graaf Moltke, aan Trott, aan Wolfgang Kühn, aan Anna Lehmann, Peter Tarnowsky en Margot Rosenthal en ik denk aan de onbekende meneer Erichson, die het niet meer wilde doormaken en anders besliste... En ik voel me een beetje of ik een verrader ben. Maar ligt hun taak niet aan gene zijde van Berlijn, aan gene zijde van tijd en plaats? Ik denk aan de woorden van Freya Moltke: „Het is een genade, de vonk te mogen dragen. Eens — aan het eind van de woestijn — wacht ook op ons — het Kind.”

Deze terugblik van de schrijfster is als het ware een korte samenvatting van wat zij in haar dagboekantekeningen aan het papier heeft toevertrouwd. Het brengt ons in een verscheurde samenleving en in een verscheurde stad. Berlijn — symbool van de tegenstelling in de wereld-van-na-Hitler. Ook deze schrijfster leeft naar een toekomst, naar die van „het Kind”. Dat is het ideaal van de mens van alle tijden: de harmonie, die een einde maakt aan alle tegenstellingen, aan alle strijd. Maar twintig jaar na de wereldbrand is de verscheurdheid in de wereld groter dan toen, want de hele wereld doet mee. En het lijkt erop, dat het Joodse volk, dat in Europa werd gedecimeerd, nu dat lot zal ondergaan in een ander continent, in het oude land, de navel der wereld genoemd. En tóch is de toekomst aan het Kind. Het Kind, dat man is geworden en de last van de verscheurdheid heeft gedragen, maar opgestaan is en opgevaren en gezet op de troon, om van daaruit de geschiedenis te voeren naar, inderdaad, een nieuwe tijd. Naar de „Eeuwige stad”, waarheen wij, christenen velen moeten trekken door onze eenheid en eensgezindheid rondom de open bijbel.

1 juni 1967.

¹⁾ deel III, bldz. 730-734.

²⁾ deel III: De geheime verbindingen met Londen. Hij spreekt wel over de route-Delfzijl-Zweden van „Zwaantje” (arts Oosterhuis, die in november 1966 is overleden), ook dit verzet is gelukkig beschreven, maar niet (nog niet?) „voor de handel”. Ook noemt De Jong de „Zwitserse weg”.

³⁾ deel IV C-II, p. 1499-1506.

⁴⁾ Zie „Onderdrukking en Verzet”, deel IV, p. 106: Zijn reis duurde 55 dagen, van 15 april tot 17 juni 1944.

UITLEG GEVRAAGD

Dr. Douma heeft me verzocht er op te wijzen, dat in mijn stuk een onnauwkeurigheid in de terminologie schuilt. Hij wil graag verhoeden, dat zijn eerlijkheid tegenover de Confessie, i.q. de Dordtse Canones in twijfel wordt getrokken. Waarvan gaarne nota. Dat was ook de bedoeling niet! Het spijt me, dat Dr. Douma deze mogelijkheid kón zien. Het gaat over de dubbele praedestinatatie. Ik hoop op de kwestie nog nader terug te komen.

A. P. Muys

STUDENTENLEVEN

Aan hen die in Utrecht gaan studeren.

Als u in september aan de Rijksuniversiteit te Utrecht wilt gaan studeren komt u in een geheel andere omgeving, die aan uw aanpassingsvermogen hoge eisen stelt. Door u aan te sluiten bij een studentenvereniging zult u zich sneller in de studentenwereld thuisvoelen. Als Gereformeerde studenten nu zijn we in de eerste plaats op elkaar aangevoelen om zo onze studententijd tot een waar-

devolle tijd te maken. De Gemeenschap der heiligen houdt niet op bij de kerk. Daarom is er in Utrecht een Vereniging van Gereformeerde Studenten. We hebben elkaar nodig om in gebondenheid aan de Bijbel en de Drie Formulieren van Enigheid een antwoord te vinden op de problemen waar de wetenschapsbeoefening ons voor plaatst en die wij niet kunnen en mogen ontlopen.

De Vereniging van Gereformeerde Studenten te Utrecht doet zeker ook de andere aspecten van het studentenleven tot hun recht komen. De sociëteit biedt daartoe ten volle de gelegenheid.

Op grond van het bovenstaande doen wij dan ook een dringend beroep op u, u niet afzijdig te houden van onze vereniging.

Nadere inlichtingen kunt u verkrijgen bij
Mej. S. M. R. Hoekstra,
ht. ab-actis der V.G.S.U.
Prof. Dr. Magnuslaan 3, Utrecht.
Tel. 030 - 711236

Zij die van plan zijn in Rotterdam te gaan studeren en lid willen worden van de V.G.S.R. (Vereniging van Gereformeerde Studenten te Rotterdam) worden verzocht zich aan te melden bij de ab-actis.

Zij die omtrent een eventueel lidmaatschap nog geen besluit namen worden uitgenodigd tot een gesprek dienaangaande. Inlichtingen kunt u krijgen bij de ab-actis.

P. Joosse, ab-actis,
Stadhoudersweg 149 a, Rotterdam-4.
Vakantie adres: Seissingel 12,
Middelburg.

JAARVERGADERING EN CONGRES

van het Verband van Evangelisatiecommissie van de Gereformeerde Kerken in Nederland. D.V. te houden op **woensdag 21 juni 1967** te beginnen 's voormiddags 10 uur te Amersfoort in de Martuskerk, Copernicusstraat (hoek Marconistraat).

Programma

10.00 uur: Jaarvergadering.

1. Opening door de voorz. ds. D. Vreugdenhil.
2. Notulen van de 21e jaarvergadering op 15 juni 1966.
3. Jaarverslag van de secretaris.
4. Jaarverslag van de penningm.
5. Verslag kascommissie.
6. Verslag over het werk onder Rooms-Katholieken.
7. Bestuursverkiezing.
8. Eventueel beantwoording van ingekomen vragen. (De commissies kunnen vragen, die zij graag besproken en beantwoord willen zien, van te voren inzenden bij de secretaris, ds. F. van Dijk, Kempersdijk 21, Neede.)
9. Rondvraag.

12.30 uur: Sluiting morgenvergadering.

Pauze met gelegenheid tot het gezamenlijk gebruiken van een koffiemaaltijd (aanmelding hiervoor zie boven).

2.00 uur: Middagvergadering.

1. Heropening van de vergadering.
2. Referaat ds. G. van den Brink van Eindhoven, over evangelisatie met woord en daad bijzonder ook onder Rooms-Katholieken.
3. Bespreking.
4. Sluiting plm. 4.30 uur.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Diever en Smilde (bij accl.), te Drogeham en te Ferwerd en Hallum: kand. H. J. Begemann te Gouda; te Apeldoorn: ds. J. H. Kamerbeek te Velp en Oosterbeek; te Ommen (bij accl.): dr. J. Douma te Rijnsburg.

Aangenomen: naar Mariëberg: ds. H. J. de Vries te Bedum; naar Harlingen: ds. D. Nieuwenhuis te IJmuiden.

Ds. R. Koolstra. Op zaterdag 3 juni jl. herdacht de gemeente van Rotterdam-Zuid in een feestelijke bijeenkomst het 25-jarig ambtsjubileum van haar predikant ds. R. Koolstra. Na zijn schorsing door de kerkeraad van Schermerhorn, zijn eerste gemeente, omdat hij zich niet wilde onderwerpen aan de besluiten der Generale synoden van 1942 en '44, en zijn vrijmaking, werd hij op 12 januari 1946 verbonden aan de kerk te Almelo.

Op 12 december 1948 aanvaardde hij zijn ambt in zijn huidige gemeente. Inmiddels nam hij een beroep aan naar de gemeente te Driebergen-Rijsenburg.

Grafsteen ds. F. F. Pels. Zaterdag 3 juni jl. is de grafsteen op het graf van ds. Frans F. Pels overgedragen aan mevrouw Pels.

De grafsteen draagt als opschrift:

Frans F. Pels.

geb. 20-10-1919, overl. 31-8-1966.

Bedienaar van het Goddelijk Woord te Huizum.

Door Uw gerechtigheid worden wij verhoogd.

De voorzitter van de commissie ter verzorging van deze grafsteen, stond enkele ogenblikken stil bij de gekozen tekst op deze steen.

Ook sprak het oudste lid van de gemeente van Huizum nog enkele woorden.

Beide sprekers dankten, in de overleden predikant, de Here voor al de gaven die ontvangen waren uit Zijn milde hand.

Een woord van dank werd overgebracht door de broer van de overleden predikant, welke ook sprak namens mevrouw Pels, die bij deze samenkomst niet aanwezig kon zijn.

P.S. Noord-Holland. Ook op de derde zitting van de buitengewone P.S. Noord-Holland is men nog niet tot een besluit gekomen inzake het niet-ontvangen van ds. B. J. F. Schoep door de Generale Synode. Wel werden enkele ingediende voorstellen verworpen, o.a. die van de classis Haarlem (om het besluit van de Generale Synode voor vast en bondig te houden), en van de kerk te Den Helder (om, op grond van de onduidelijkheid van de Open Brief, ds. Schoep te vragen zijn handtekening terug te nemen). Ook werd nog een tussenvoorstel geformuleerd. In een toespraak tot de P.S. drong ds. Schoep aan op een duidelijke uitspraak over de heengegane en nog zittende afgevaardigden naar de Generale Synode. Hierna werd de zitting beëindigd. De volgende vergadering zou plaatsvinden op zaterdag 10 juni jl.

Generale synode. Dinsdagavond 30 mei jl. kwam de synode weer in plenaire zitting bijeen. In deze zitting werd, na uitvoerige bespreking, het revisie-verzoek van enkele broeders uit Kampen tegen een uitspraak van de synode van Rotterdam-Delfshaven afgewezen. Vervolgens werd een rapport gelezen inzake correspondentie met de Presbyteriaanse kerken in Korea. Na bespreking van dit rapport in de zitting van **woensdag 31 mei**, bleek de bereidheid van de synode om tot correspondentie te komen, zij het dan, dat er bezwaren waren tegen het lidmaatschap van de „Gereformeerde Oecumenische synode”. Op voorstel van de praeses zal deze gehele materie, na commissieberaad, nader aan de orde komen. In de middagvergadering werd de gewijzigde tekst gelezen van een commissie-voorstel inzake een bezwaarschrift van de classis Noord-Brabant/Limburg, handelende over de scheuring in Breda. In de avondvergadering nam de synode met algemene stemmen voorstellen aan, waarbij de kerk (praeses ds. K. C. Smouter) in het ongelijk werd gesteld. Zonder discussie werden, eveneens met algemene stemmen, revisie-verzoeken betreffende de zaak-ds. J. van der Schaft afgewezen.

In de zitting van **donderdag 1 juni** werd een rapport gelezen over een aantal revisieverzoeken betreffende de zaak Beverwijk-ds. L. E. Oosterhoff. De commissie stelde voor al deze verzoeken af te wijzen. De meeste commissievoorstellen werden door de synode aanvaard. Het voorstel inzake een bezwaarschrift van ds. Plooy betreffende de uitspraken van Rotterdam-Delfshaven inzake de leer van ds. Oosterhoff, werd naar de commissie teruggevoerd, om de redactie nader te bezien.

Ook begon de synode met de behandeling van een rapport van Commissie V inzake een verzoek van de kerk te Vrouwenpolder over wijziging van art. 70 der K.O. en van het huwelijksformulier.

Beverwijk. Aan de vakantiegangers te Beverwijk, Wijk aan Zee, Castricum e.o., zij meegedeeld dat de kerkdiensten (ds. L. E. Oosterhoff) gehouden worden om 8.30 en 17.00 uur, Prinsesselaan 10, Beverwijk, dicht bij het station.

Overschie. Naar aanleiding van het schisma dat zich ook in de Geref. Kerk van Overschie

voltrok zond de Raad van deze kerk d.d. 2 juni aan de leden ervan het volgende schrijven:

U hebt van drie leden van onze raad een oproep ontvangen om aanstaande zondag niet, zoals de catechismus zegt: "naarstig tot de gemeente Gods te komen", maar om onder hun leiding apart van die gemeente Gods bijeen te komen.

Na onze gemeentevergadering, waarin wij u ten volle opening van zaken hebben gegeven over hetgeen de kerkeraad heeft gedaan, behoeven wij u daarover niet veel meer te zeggen. Laten wij het voor degenen, die op deze vergadering niet konden komen en voor hen die niet wilden komen (waaronder de drie ambtsdragers) nog kort samenvatten, opdat niemand uwer door onkunde over de stand van zaken zou worden misleid.

Tot aan de verkiezing van twee kandidaten voor de te vervullen predikantsvacature was alles in de kerkeraad in vrede en eenstemmigheid verlopen. Pas toen kwam er verschil van mening, omdat wij het niet eens konden worden, ook niet na langdurige besprekingen over de wettigheid der bezwaren, die de drie bovenbedoelde ambtsdragers hadden tegen twee kandidaten ds. H. de Jong en ds. J. M. Smelik. Deze twee predikanten kregen bij stemming uit een viertal de meerderheid. Een voorstel om het tweetal weer terug te nemen werd na verdere discussie met 6 tegen 3 stemmen afgewezen, omdat de gekozen predikanten reeds lang op de lijst stonden van te horen predikanten zonder dat eerder bezwaren waren gehoord en het onordelijk zou zijn het wettig gekozen tweetal weer terug te nemen.

In een gemeentevergadering werd ds. Smelik uit dit tweetal gekozen. Een aantal gemeenteleden had kritiek op beide predikanten, maar de praeses, br. W. J. Sies, zei toen terecht, dat hij die discussie eigenlijk niet eens mocht toelaten, maar dat men zijn bezwaarschriften moest indienen, nadat ds. Smelik het beroep zou hebben aangenomen.

Toen na de aanneming van het beroep bezwaren werden ingediend, werden deze weer in de kerkeraad uitvoerig besproken. Met 6 tegen 3 stemmen werden deze bezwaren toen afgewezen. De kerkeraad stond op het standpunt, dat het goede getuigenis van de kerkeraad van ds. Smelik en van de classis aldaar, geheel naar de bedoeling van het kerkverband, voldoende waren om deze predikant te aanvaarden. Om die reden achtte de kerkeraad zich niet geroepen in die situatie de "Open Brief" als zodanig te gaan beoordelen. Hij wees alleen af de beschuldiging, dat ds. Smelik door ondertekening van de "Open Brief" zou afwijken van art. 28 en 29 NGB. Evenmin wilde de kerkeraad ds. Smelik veroordelen, omdat deze bij de generale synode van 1967 tegen de behandeling van ds. Telder en de kerkeraad van Breda bezwaren had ingediend, anders zou een indiener van bezwaren bij voorbaat rechteloos zijn gemaakt. Bovendien betuigde ds. Smelik en zijn kerkeraad niet eens instemming met het gevoelen van ds. Telder.

Wel is aan de drie bezwaarde ambtsdragers toen uitdrukkelijk gezegd, dat de kerkeraad hun bezwaren in behandeling zou nemen, wanneer zij na de komst van ds. Smelik deze met hem zouden bespreken en eventueel meenden te moeten handhaven. Door de brs. Van Baardewijk en Sies is toen beloofd, dat zij hun bezwaren ook beslist met ds. Smelik zouden bespreken. Dat zulk een gesprek met de betrokkene in de kerkeraad tot wegneming van misverstanden en oplossing der bezwaren kan leiden, bewijst het beraad in de kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven met ds. J. Snijder. De kerkeraad had niets liever gewild dan dat ook in zijn midden in deze geest was gehandeld en het tot dit resultaat was gekomen.

De brs. Van Baardewijk en Sies zijn echter hun belofte ondanks ons herhaald aandringen nimmer nagekomen. Zij hebben, net zo min als de indieners van bezwaarschriften, ooit met ds. Smelik over hun bezwaren gesproken (met uitzondering van drie gemeenteleden, die daartoe de bereidheid hebben uitgesproken).

Sterker nog, de drie ambtsdragers, die na herhaald weigeren om op kerkeradsvergaderingen te komen, éénmaal op een daartoe speciaal belegde kerkeradsvergadering zijn geweest, weigerden zelfs ondanks ons dringend en herhaald verzoek, hun bezwaren te

gen ds. Smelik in de kring van de kerkeraad te bespreken.

Toen de indieners van bezwaarschriften zich door het antwoord van de kerkeraad verongelijkt achtten, hebben zij zich gewend tot de buitengewone classis, die de overkomst van ds. Smelik moest goedkeuren. Deze classis besloot alleen de aanvraag om goedkeuring te behandelen naar de regels van het classisreglement en verleende deze goedkeuring, omdat alle stukken daarvoor in orde waren. De bezwaren zouden later op de gewone classis van 25 mei worden behandeld. Deze laatste classis heeft intussen de bezwaarschriften in behandeling genomen en een commissie benoemd om ze te onderzoeken en zo mogelijk een uitspraak voor te bereiden voor de classiszitting van 28 juni a.s.

Ten tweede male komen de drie ambtsdragers een belofte niet na, nu om de classisuitspraak af te wachten. Zij schreven ons namelijk enkele weken geleden op onze dringende oproep toch naar de dienst des Woords en de kerkeradsvergaderingen te komen: "Het is onze hartelijke begeerte, dat de Here onze wegen zo leidt, dat wij weer samen op de éne weg mogen gaan. Zegene Hij daartoe de vergadering van de classis op 25 mei a.s. (Br. W. J. Sies). En ook: "Met de bede, dat het appel op de meerdere vergadering er toe leiden mag, dat deze vergadering u oproept tot wederkeer en dat deze oproep dan D.V. een zegenrijk gevolg moge hebben..." (Br. Joh. v. Baardewijk).

Zonder evenwel deze uitspraak af te wachten scheuren zij nu de gemeente en trachten u mee te slepen op een weg, die het Avondmaalsformulier noemt: het aanrichten van tweedracht, sekten en mouterij in de kerk.

Nog een opmerking over het laatste deel van de circulaire, die u ontving van de drie ambtsdragers. Daarin wordt de suggestie gewekt, dat ds. Smelik in de prediking niet zou opwekken tot een ootmoedig wandelen met onze God in de weg van geloof en bekering en niet zou waarschuwen tegen wereldgelijkvormigheid enz. U, die b.v. de preken over Daniël en over Psalm 15 hebt gehoord, behoeven wij niet te zeggen welk een grove laster dit is. Maar voor hen, die weggebleven zijn zeggen wij: laat u niet misleiden door deze laster. Zij komt uit de monden van broeders, die zelf zelden of nooit naar de preken van ds. Smelik hebben willen luisteren.

Tenslotte: Broeders Van Baardewijk, Sies en Van Bokkem, u noodzaakt ons u ten overstaan van de gemeente te vermanen, dat u bezig bent de band te verscheuren, die u met ons verbonden houdt in de dienst ons opgedragen door de Opperherder Jezus Christus — eerst door te weigeren uw bezwaren broederlijk met ds. Smelik en ons te bespreken;

— dan door te weigeren een classis-uitspraak over ons geschil met u af te wachten — en ten slotte door de kudde, waarover gij met ons zijt gesteld, te verwarren en te verscheuren.

Laat u toch vermanen door het Woord van God in Rom. 15:5-7: "De God nu der volharding en der vertroosting geve u eensgezind van hetzelfde gevoelen te zijn naar het voorbeeld van Christus Jezus, opdat gij eendrachtig uit één mond de God en Vader van onze Here Jezus Christus moogt verheerlijken. Daarom aanvaardt elkander zoals ook Christus ons aanvaard heeft tot heerlijkheid Gods".

Wat zou dat tot lof van God zijn in Overschie als u van deze weg terugkeerde en ons weer als broeders zou aanvaarden!

U gemeente willen wij wijzen op de gemeente van Corinthé, die veel zonden en gebreken in leer en leven vertoonde en zie hoe de apostel Paulus haar niet verwerpt, maar integendeel opwekt in hoofdstuk 1:10: "Doch ik vermaan u broeders bij de naam van onze Here Jezus Christus: weest allen eenstemmig en laten er geen scheuringen onder u zijn; weest vastaneengesloten, één van zin en één van gevoelen".

Wat zou dat de naam van onze Here Jezus Christus grootmaken in Overschie als dit Woord van God u allen zo bijeenhield.

Een dag nadat de vorige brief was verzonden richtte de kerkeraad zich met het volgende schrijven tot de gemeente:

Na het gereedkomen van bijgaande brief van gisteren is een wijziging ontstaan in de daarin omschreven situatie.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

De redactie verzoekt u dringend bij eventuele correspondentie te letten op het nieuwe adres.

Na ampele overweging heeft br. M. v. Bokkem met behoud van zijn bezwaren zijn handtekening teruggenomen onder de brief, die hij u tezamen met twee andere ambtsdragers toezond, voorzover dit zijn oproep betreft tot het apart bijeenkomen tot de dienst des Woords. Hij heeft verklaard zijn bezwaren met de kerkeraad te zullen bespreken en voorzover ze zijn ingediend bij de classis haar uitspraak af te wachten. Hij roept u daarom met de kerkeraad op in de huidige situatie aanstaande zondag samen te komen onder de prediking van ds. Smelik.

Het bedroeft ons, dat de beide andere ambtsdragers, ook na hernieuwde pogingen tot gesprek, niet bereid zijn gebleken dezelfde weg te gaan als br. v. Bokkem, waardoor de kerkeraad genoodzaakt is bijgaande oproep aan de gemeente te handhaven, zij het ook, dat de oproep en vermaning, die daarin voorkomt, geen betrekking meer heeft op br. v. Bokkem.

De kerkeraad ziet het als een verhoring van veler gebeden, dat deze broeder is teruggekomen van de weg, waarvoor de kerkeraad u moest waarschuwen.

ADRESSEN

Wageningen: scriba: P. Lourens, Einthovenstraat 13, tel. (08370) 4077; diakonie: Jac. van Barneveld, Van 't Hoffstraat 81, tel. (08370) 4882.

De HERE maakte ons opnieuw rijk en blij. Hij vertrouwde ons een zoon toe, die we

MARINUS BURCHT

noemen.

K. B. HOLWERDA

C. G. HOLWERDA-VAN 'T VEER

Zalk, 11 juni 1967

Burgemeester van Vleutenstraat 16

VERSCHEENEN:

OP ZOEK NAAR DE BELIJDENDE VOLKSKERK

Notities over het kerkelijk-kerkrechtelijk denken van dr. Ph. J. Hoedemaker, inzonderheid met betrekking tot zijn oppositie tegen het zgn. "Doleantie-kerkrecht" van dr. A. Kuyper en dr. F. L. Rutgers. Rectorale rede door PROF. J. KAMPHUIS. 80 blz. f 5,95; voor VVV-leden f 5,25.

DE VERENIGING VAN 1892

Een episode uit de geschiedenis van het oecumenische streven van de "afgescheiden" en de "dolerende" kerken in Nederland door H. BOUMA v.d.m. 72 pag. f 7,90; voor VVV-leden f 6,25.

DE OORSPRONG VAN DE KERK TE ROME

Inaugurale rede door PROF. J. VAN BRUGGEN 40 blz. f 3,95.

UITGEVERIJ "DE VUURBAAK" — GRONINGEN

Verkrijgbaar bij de erkende boekhandel.